

Снежана С. Ђорђевић¹
Универзитет у Београду, Факултет политичких наука,
Политиколошко одељење
Београд (Србија)

711.41(4)
Оригинални научни рад
Примљен 26/06/2022
Измењен 26/08/2022
Прихваћен 26/08/2022
doi: [10.5937/socpreg56-38850](https://doi.org/10.5937/socpreg56-38850)

ОГРАЂЕНА НАСЕЉА У ЕВРОПИ – ПОМОДНОСТ ИЛИ СОЦИЈАЛНИ ИЗАЗОВ?²

Сажетак: Овај рад се бави код нас слабо истраживаним концептом ограђених насеља (политика становања) који је средином 20. века развијен у САД, али је у новије време посебно афирмисан у неолибералном друштву, широм света. Ограђена насеља постоје и у социјалдемократској Европи, те чланак изучава последице примене овог концепта, тј. утицај ограђених насеља на демократски дух града и демократске и развојне потенцијале града, на узорку градова у Европи (Француска, Британија и Ирска), уз извлачење поука.

Ограђена насеља имају бројне лоше ефекте на заједницу. Власти за потребе ограђених заједница често приватизују саобраћајнице, јавне просторе, као и приступ преосталим јавним површинама, на штету већине становника, за које читави комплекси у граду остају недоступни. То ствара бројне социјалне, просторне неправде, чиме се активно поткопава демократски дух и капацитет града. Ови процеси су у сукобу са демократским концептом отвореног града и моделом мешовитог становања, негованог у време државе благостања.

Чланак се ослања на анализе постојећих истраживања и студија ограђених насеља у свету кроз индикативне примере и студије случаја (анализа садржаја, синтеза, генерализација, компарација). У овим студијама су често коришћене статистичке методе, анализе промене регулативе, интервјуи и анкете станара, менаџера развоја, политичара и службеника. Компаративном методом у овом раду се пореде сличности и разлике ограђених насеља у разним земљама, што је основ за закључке и препоруке за оптималну политику становања и развој градова (синтеза).

Чланак уводи ову изазовну тему у простор дебате политичких и друштвених наука (поље урбаних студија), даје приказ постојећих последица, те путем компарације омогућава да синтетички дођемо до препорука за избор оптималне политике становања (учење из искуства).

Кључне речи: ограђене заједнице (насеља), социјална сегрегација и сиромаштво, демократски дух и капацитети града, угрожен јавни простор, приватизација.

¹ sneska152@gmail.com

² Рад је настао као део научно истраживачке делатности подржане средствима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, кроз уговор са Факултетом политичких наука, број 451-03-68/2022-14.

УВОД

Ограђена насеља као и бедемима заштићени градови били су одлика насеља у античком и средњовековном добу. У доба капитализма су сачувани неки видови заштите и подвајања, и то обично по богатству, па постоје богате или сиромашне четврти у граду. Понекад у граду великих неједнакости и конфликта остају неке врсте ограда због чувања сигурности. Дobar пример је Берлин као подељен град између два политичка система и две државе, затим дуго током историје па до средине 20. века Јерусалим је подељен град према религијској припадности (Јевреји, муслимани, хришћани) итд. (Bagaeen & Uduki, 2010).

Ипак, у време државе благостања која се заснива на социјалдемократским вредностима афирмише се принцип отвореног града који пријатељски прима придошлице и доступан је свима. Допуњава га концепт мешовитог становања, који значи да грађани разних социјалних група живе заједно у истим зградама и насељима. То добро утиче на упознавање људи, боље међусобно разумевање и њиме се јача демократска заједница у граду, а тиме и друштво уопште.

Неолиберално доба, међутим, озбиљно продубљује јаз у богатству људи (велики део средње класе сиромашни), а смањивање давања за јавне услуге објективно обара квалитет живота већине грађана, чиме се опет подстиче социјално подвајање становника града (Neil, 1996; Neil & Williams, 2007; Ward, 2014).

Доступност квалитетног стана и доброг становања од великог је значаја за сваког појединца, поред образовања, запошљавања и здравља. Ова област тражи активно залагање власти (државе и локалних власти), али неолиберално друштво преноси те послове са јавног на приватни сектор (куповина или рентирање стана на тржишту). Прелазак на неолиберални концепт урбаног уређења и становања директно узрокује настанак великих проблема за осетљиве социјалне групе у градовима широм планете (Glasze, 2005). Трагови ових проблема и неправди су видљиви и у градовима развијених европских земаља (слаб квалитет становања, раст броја бескућника), док су слабије развијене земље у још горем стању, ако следе ове концепте. Оне се често саветују или се од њих тражи да прате овај концепт, ради рационалности потрошње јавног сектора.

Ограђене заједнице у овом контексту представљају додатну иритацију за већину грађана, јер им се поред невоља које имају додатно одузима приступ деловима града који би требало да су им доступни, ако је град отворен (Lefebvre, 1996). Главни разлог забране је њихово сиромаштво и сумњичење за могуће криминалне радње, чиме се код њих развија осећај анимозитета према уређењу, вредностима и идеологији града, али и осећај непријатељства и мржње између становника града.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

У новијој литератури не само да се све више изналазе оправдања за постојање овог модела организације простора и стамбених насеља, већ се и проширује листа добрих страна овог концепта становања, а замерке су све ређе или их уопште нема. Додатно настаје нови социјални, урбанистички покрет који одобрава и велича мреже

затворених ограђених насеља као примере доброг урбанизма (Bagaeen & Uduku, 2010; Bagaeen, 2015). Оваква тумачења су сигуран знак привикавања на велике социјалне разлике у друштву, повећане сумње у могућност пријатног и сигурног суживота грађана и мирена са стањем – да град не може решити питање неједнакости, неправди и криминала у друштву (Glasze, Webster, Frantz, 2006; Low, 2003; McKenzie, 2006). Те тегобе и слабости стога треба оградити, маргинализовати и уклонити из видокруга. Овај начин размишљања превиђа да је неопходно променити систем јер козметика или физичко ограђивање заједнице само продубљује проблеме. По сличном принципу, градови у САД, где је овај концепт и настао, деценијама су се прилично неуспешно борили против гета, расељавајући сиромашне грађане гета широм града. Та премештања, међутим, нису дала никакве резултате. Једини успешан начин да се гето уклони био је да се реши узрок проблема: помоћ сиромашним грађанима да се преквалификују и пронађу посао, уређивање насеља (квалитетне куће и станови), пружање квалитетних услуга: школа, вртић, дом здравља, снабдевање и заштита полиције, да би се сузбио криминал који је као главна „привредна делатност” цвetaо у гету. Да би ово насеље било одрживо, град је морао да брине о њему (одржавање) и да обезбеди пакете подршке за убудуће, уколико за то постоји потреба (Ђорђевић, 1998; Peterson, 1985).

Насупрот томе, европски социјалдемократски концепт развоја друштва, па и градова, обезбеђивао је већу једнакост грађанима и већу помоћ сиромашнима, те европски градови све до појаве неолибералног уређења нису имали ове врсте проблема, чиме с правом носе ознаку демократски уређених градова. Неолиберална политика становања и у европске градове доноси исту врсту проблема који постоје у САД: раст броја сиромашних грађана, слаба доступност станова за грађане (проблем лоших и прескупих станова) и раст броја бескућника. Пракса центрификације цвeta – њоме се расељава сиромашан део града да би се уредио за становање богатих, за бизнис и трговачке четврти и туристичке атракције, а сиромашни становници не добијају ништа од тог добра, већ се расељавају на периферију у још горе услове живота (Janoschka & Salinas, 2013; Lees, Shin, Lopez-Morales, 2016; Renau & Martin, 2015).

Ограђена насеља као продукт логике ограђивања од проблема и његовог даљег продубљивања нису добар модел становања. У добро уређеном друштву, без превеликих социјалних разлика и без сиромаштва, за шта су добар пример ограђена насеља на Новом Зеланду (Dupuis & Dixon, 2010), овакав вид насеља није сам по себи споран, јер нема за основу нужно одвајање становника. Ипак, у савременом, дубоко подељеном неолибералном друштву ово остаје заиста проблематична појава.

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ОГРАЂЕНИХ НАСЕЉА И ПОКРЕТА У ЕВРОПСКИМ ГРАДОВИМА (ФРАНЦУСКА, ИРСКА, БРИТАНИЈА)

Француска

Један број француских аутора се бавио овим темама на примеру многих градова, посебно града Париза, тј. његовог метрополитенског региона – Ил де Франс (Île-de-France). Они су уочили бројне примере ограђених насеља, са чуварима и камерама или без њих. Анализирали су специфичност сваког насеља у смислу настанка, социјалне структуре становника (професионалне, старосне, богатство), њихових потреба, стила живота, као и квалитета односа у самом насељу. Прате се понекад и феномени даљег ограђивања простора уз насеље и последице које то има за друге грађане. Овде ћемо приказати неколико таквих насеља: насеље Монтрету (Montretout), Вила Монморенси (Villa Montmorency) и Вила де Гравијер (Villa des Gravilliers), затим затворена насеља Сигри (Sigri), Вал де Бјевр (Val de Bièvre) уз Парк Рател (Parc Ratel) и ограђено насеље Парк Мартинијер (Park de la Martiniere). Указаћемо на разлоге настанка ових насеља, квалитет живота станара и последице по друге грађане.

Насеље Монтрету смештено је у западном делу Париза, званом Сен-Клод (Saint-Claude) на обали Сене. У историји је овај простор био део краљевског поседа, са зградама за гарду и официре који су чували имање. Са укидањем монархије посед је продат, са циљем да се на том прелепом месту, са дивним погледом на реку Сену, направи елитно насеље (1832). Будући власници станова су одмах основали Скупштину власника станова³, која постаје сувласник овог простора.

Испрва се планира изградња 37 стамбених јединица и регулативом се на том простору забрањује било каква активност бизниса и градња кафеа или плесних дворана. Године 1932. се надаље забрањује цепкање било које парцеле на том простору (1.000 м²) и било каква друга градња, те данас постоји 50 ексклузивних стамбених јединица са укупно 400 становника. Ово насеље је од почетка било ограђено, имало је плаћене чуваре и остало је недоступно за друге грађане.

У новије време је настао конфликт када су становници насеља тражили постављање камера ради боље контроле простора и заштите. Један од станара, десничарски политичар Жан-Мари Ле Пен (Jean-Marie Le Pen) стална је мета интересовања новинара и ТВ репортера, те се тражило постављање камера. Овај захтев је међутим одбијен као неприхватљив, уз објашњење да се не може за потребе приватног интереса одобрити снимање јавног простора улице, трга, јавног саобраћаја, као и грађана, пролазника (Le Goix & Callen, 2010, стр. 95, 96)⁴ (видети [Слику 1](#)).

Вила Монморенси⁵ је смештена на ограђеном аристократском имању у 16 дистрикту, у северозападном делу Париза. Године 1853. је реновирано изградњом 120

³ L'Assemblée Syndicale des Propriétaires

⁴ У Паризу су рађена истраживања током седамдесетих година 20. века и у то време државе благостања постојало је чак 1.500 ограђених насеља, вила и приватних улица, којима управљају скупштине власника станова.

⁵ Последње две власнице су: кнегиња Монморенси и кнегиња од Буфлера.

люксузних стамбених јединица на великом поседу. Насеље је од почетка било ограђено и имало је плаћене чуваре (Le Goix & Callen, 2010, str. 96; Pincon & Pincon-Charlot, 1994, 2001) (видети [Слику 2](#)).

Занимљив је пример ограђеног насеља Вила де Гравијер, направљеног за фабричке раднике 1897. године. Овај смео грађевински подухват је инспирисан радовима утопијског социјализма, који су се залагали за права радника на свим пољима (бољи услови рада, плате, одмори и свакако квалитетнији и доступни станови), као и концептом града баште⁶ (Garden City) (видети [Слику 3](#)). Реализација овог пројекта је омогућена политиком давања повољних кредита, те се ова пракса градње наставља и у 19. веку.

У Француској је процес ограђивања насеља донекле специфичан због другачије традиције и уређења (аристократска држава у прошлости и социјалдемократска⁷ током 20. века) него, на пример, у САД, али последице опет воде сличном социјалном стању. Закон регулише да ако се ограђено насеље налази на обали реке, језера, мора или излази на друге јавне просторе као што су паркови, излетишта, насеље мора обезбедити осталим становницима града приступ тим јавним просторима. Велики део ових насеља је смештен на деловима некадашњих аристократских имања, шума и ловних подручја, те је ово решење важно.

Ипак, закон омогућава и извесна одступања, дајући на 10 година право на рестрикције опште доступности неких површина када их одобри суд, уз могућност да се те рестрикције и продуже. Примери нам показују да је пракса затварања улица и смањеног приступа јавним површинама за друге грађане честа. Индикативни су примери овакве праксе ограђених насеља у области Сигри, смештеној 20 км на југ од центра Париза. Први пример је насеље Вал де Бјевр⁸ уз Парк Рател, који је обновљен и реновиран, а до кога грађани суседних насеља директно долазе улицом која иде посред ограђеног насеља.⁹ Становници ограђеног насеља затварају улицу и на регионалном суду се потврђује њихово право да затворе пролаз јер се улица третира као продужетак њихових приватних дворишта. Други грађани су потпуно онемогућени да користе простор парка, који тако фактички постаје приватан.

Други пример је ограђено насеље Parc de la Martiniere,¹⁰ смештено такође на обали реке Бјевр. Становници овог насеља су затворили прелеп пролаз до парка који се протеже обалом реке, мада се ради о јавном путу и суд то одобрава. Остали грађани могу прићи обали реке на другим деловима, а до парка могу доћи заобилазећи ово насеље и најчешће возећи се преоптерећеним улицама (Le Goix & Callen, 2010, str. 102, 104, 105).

Ограђене заједнице у Француској су одрживе и одлично се уклапају у систем малих општина.¹¹ Емпиријска истраживања показују да се људи опредељују за живот у

⁶ Концепт града баште (Garden City) чији је аутор Британац Ебенизер Хауард.

⁷ Под социјалдемократском традицијом подразумевамо развијену државу благостања, којој је на првом месту квалитет живота грађана, као извесна супротност либералном концепту (САД), у коме увек приоритет остаје профит, тржишна ефикасност и ефективност.

⁸ Названо по истоименој реци Бјевр (Bièvre).

⁹ Улица је јавна и дели насеље напола.

¹⁰ Ово насеље има свега осам стамбених јединица.

¹¹ Француска има око 37.000 општина, које су веома мале (најмање у Европи) и имају у просеку 1.700 становника (обично од 500 до 2.000 становника). Ограђена насеља су некако природно обликована самоуправни стамбена јединица.

ограђеној заједници због идиличног, сеоског начина живота, сигурности и вредности имовине, која је и вид добре инвестиције и улагања у сигурност за породицу. Привлачи их добро уређење и дизајн насеља, добар квалитет услуга и забаве.¹² Важан мотив је богатство социјалних мрежа у насељу, познанстава, близина родбине и пријатеља, као и близина одлично плаћених послова – врло битна за образоване професионалце. У околини су смештени погони нових ИТ фабрика, централе финансијских институција, погони авио-индустрије, фабрике робота, научно истраживачких паркова итд.¹³ Станари су богати људи и истраживања показују да су веома социјално ангажовани и учешћем у органима управљања насељем.

У овом контексту остаје за друштво једино проблем постојања велике неједнакости и квалитета живота осталих грађана, који су искључени из тако пријатног амбијента и лишени сличног квалитета живота у својим насељима (Charmes, 2005, 2007; Le Goix & Callen, 2010, 107–111).

Ирска

Ирска је, попут многих земаља, усвојила концепт ограђених насеља, те се често граде нова насеља тог типа. То су по правилу насеља богатих и утицајних људи, па се градске власти утркују да подигну комфор и одговоре свим жељама њихових становника. Чест симбол овог урбаног простора јесу ознаке: „приватно”, „само за станаре”, „није дозвољен приступ” итд. Отуда су истраживачи у Ирској били доста фокусирани на приватизацију јавног простора и ограђивање разних простора уз насеља, те на последице овог процеса на квалитет живота осталих становника града (просторна неправда).¹⁴ (Kenna, Linehan, Brady, Hall, 2015, стр. 114–118)

Неолиберално друштво и држава имају у овој земљи сличне одлике као у другим државама. Нажалост, присутна је пракса криминализације сиромашних људи, бескућника и младих који немају перспективу, те се њихова супкултура бунта против таквог система или стил живота и забаве сматрају проблематичним. У том контексту се усваја термин *анти-социјално понашање*, који користе политичари, центри моћи и свакако богатији социјални слој да оправдају ограђивања и смањивање могућности за сусрет са овим социјалним групама.

Истраживањем је идентификовано близу 600 интервенција овог типа у највећим градовима Ирске, а скоро 80% њих чине затварања приступних путева шеталиштима, парковима и другим јавним површинама. Поред тога, капије и препреке на разним местима додатно ограђују велике просторе за остале грађане (в. Табела 1).

Грађанима се тако често оставља могућност да користе неке преоптерећене и не баш атрактивне околне путеве да би отишли на обалу реке, океана, на шеталиште или у парк. Често становници на релацији кућа–посао–кућа морају, услед ограђених

¹² Једна од таквих манифестација јесу Дани прославе јагода у насељу Вал де Бјевр.

¹³ Близу насеља Вал де Бјевр, на северу, је Кламар, центар авио-индустрије, аутоматизације, робота и информacionих технологија. У близини су и Сакле – центар за нуклеарна истраживања, и Орсе – научни истраживачки парк универзитета. На југу се налази Ивлин, познат по истраживачком центру.

¹⁴ У Ирској је у периоду од 2000. до 2011. године дошло до многих поменутих интервенција у простору тако што су се затварале јавне површине и посебно приступни путеви.

простора, путовати знатно дуже, што је и скупље и исцрпљујуће. Власти у граду допуштају ове промене без икаквих консултација са заједницом и не баве се проблемима који су тиме настали за већину становника, што код грађана развија осећај да су они за градске власти небитни и да су грађани другог реда (Kenna et al., 2015, str. 122–123).

Аутори посебно прате искуства градова Даблин и Корк, који имају највећи број ограђених насеља, те тако нуде богатији материјал за истраживање. Видети мапу Ирске (Слика 4) са највећим градовима лоцираним најчешће на обалама Ирског, Келтског мора или Атлантског океана.

Емпиријска истраживања¹⁵ и анализе прикупљених података показују да је процес затварања прилаза и путева увек одобран од стране општинских скупштина на основу неколико разлога. Најчешћи разлог је опасност од антисоцијалног понашања у суседству. Испоставило се да је било довољно да подносилац захтева наведе тај слоган и одлука би аутоматски била подржана. Ове одлуке су донете без икаквих доказа и давања примера угрожености насеља или куће, а заправо најчешће таквих примера уопште и није било. Друга два разлога су такође доста начелне природе: захтев због даљег развоја насеља или ради забране приступа возила датом простору.

Ови примери су индикативни јер приказују доминацију богатих и утицајних људи који имају моћ да подрже политичаре или да угрозе њихове каријере, што је очито било пресудно за позитиван одговор на поднете молбе становника ових насеља. Простор града се уређује према њиховим потребама, а остали грађани својим ограниченим и отежаним кретањем кроз град плаћају цену повећања комфора ограђених насеља. (Kenna et al., 2015, str. 126–127)

Велика Британија – социјални покрет „Заузми Лондон”

Occupy London је социјални покрет настао у Лондону 2011. године. Покрет је био отворен за све грађане који деле ове идеје, а инспирисан је покретом грађана у Њујорку под именом *Occupy Wall Street*, који је настао као одговор на велике социјалне неправде које су сметале грађанима.¹⁶

Покрет *Occupy London* се такође усмерио на финансијски дистрикт у Лондону, али се фокусирао на *проблем смањивања јавног простора* у граду, потискивање сиромашнијих грађана из центра града на периферију, на све видљивији процес ограђивања¹⁷, они указују на потискивање свих форми заједништва и демократских садржаја, чиме се погоршава квалитет живота већине грађана. Покрет је био побуна

¹⁵ Урађене су анализе записника са седница скупштине и њених радних тела, обављени су разговори са члановима већа и стручњацима који су радили у креирању одлука.

¹⁶ Наиме, банкарски сектор у САД као главни виновник кризе 2008. године, која се из ове земље прелила на цео свет, уместо да плати део направљене штете (фирме су банкротирале, људи су изгубили куће, део пензионих фондова и многи западају у беду и бескућништво), бива бројним законима заштићен од губитака, те он наставља да ради мање-више по старом (уз блаже корекције). Следбеници покрета *Occupy Wall Street* су захтевали да се поименце идентификују кривци и да одговарају. На Исланду су, примера ради, банкари одговарали за направљене пропусте и грешке и осуђени су на затворске казне.

¹⁷ Зграде, улице, па и простори који су некада били јавни постали су приватни.

против елитистичких политичких институција које су штитиле крупан капитал и олигархистичке интересе, не водећи рачуна о потребама и интересима већине грађана, чиме се активно подрива демократија.¹⁸ (Robinson, 2015, str. 41).

Покрет је направио камп лоцирајући се у Ситију (City) као светском финансијском центру и најбогатијој лондонској општини.¹⁹ Покрет је тако на површину избацио бројне аномалије којих грађани Лондона и Британије нису често ни били свесни (Robinson, 2015, str. 40). Прва локација била је на тргу Патер Ностри (Pater Nostri), али се ту нису дуго задржали јер се испоставило да је тај трг продат па више није јавни већ приватни простор. Полиција је интервенисала упућујући чланове покрета на закон и право на заштиту личне имовине. Покрет мења локацију и одлази у двориште Катедрале Св. Павла (St. Paul's Cathedral). Тај чин је изазвао велике реакције клера и поделе међу њима: да ли пустити покрет да ту остане или не? Испрва су се жалили да сметају уласку верника у цркву (што није уопште било тачно), да би касније истакли да им је проблем што се смањује број туристичких тура по катедрали те им покрет утиче на пад зараде. Ово је била основа за дебате о томе како је црква као духовна организација постала сакрална водећи се превасходно својим краткорочним финансијским интересом а игноришући напоре покрета да штити опште добро и пружи отпор неправдама (Odi, 2013; Nyong'o, 2012, str. 137).

Покрет је указао на неспособност економије земље да гради и покрене капитал око битних тема и постало је јасно да се до богатства долази ван земље, кроз разне пљачке и војне интервенције. У граду су мапирани разни некористићени објекти као што су школе и судови који су напуштени јер су осиромашени грађани напустили прескуп део града. Ове празне институције су биле симбол слабости економског и политичког система, као и индиферентности јавних институција, за које ови процеси не представљају никакав проблем. Градске власти су брзо „решиле проблем” рушећи ове зграде, јер су непријатно подсећале на сиромаштвом отеране некадашње кориснике (Robinson, 2015, str. 42).

Покрет је мапирао она јавна места и оне објекте у граду који су важни за дружење и сусрете грађана, а који су угрожени, запуштени, слабо или никако одржавани, тражећи да град о томе брине. Међутим, идеологија неолиберализма види решење у преношењу обавезе одржавања јавног добра на приватнике, без обзира на то шта они са тим ураде. Кроз активности покрета постало је јасно да се решење једино може наћи променом таквог система, идеологије и вредности. Чланови покрета су уместо оградe и затворених врата на све начине *афирмисали ошвореност и трансиаренитност*. Основана је отворена генерална скупштина која је јавно осветљавала проблеме и неправде у граду и афирмисала њихово заједничко решавање. Покрет је покренуо важне дебате, охрабрио грађане да се изборе за друге вредности и у извесној мери утицао на политичку сцену. Ипак, покрет се оградио од етикете да су за директну демократију, услед велике агресије која се у британском друштву обрушава на све

¹⁸ Овај вид владања је објективно плутократија – власт богатих.

¹⁹ Сити је општина која има специјалан статус у односу на друге лондонске општине: велике банке имају право гласа и доносе одлуке од јавног значаја за ову општину уз постојање средњовековног принципа тајности гласања. Имају посебан приступ Британском парламенту и право на аутономну контролу своје сопствене полиције (град у граду).

што личи на социјал-демократију, називајући то социјалистичким бауком²⁰ (Odiš, 2013; Robinson, 2015, str. 43).

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Концепт ограђеног насеља дели грађане према богатству, продубљује постојећи јаз и подрива демократске капацитете заједнице у граду. У свету и у европским градовима постоје бројни примери који то потврђују. Ограђена насеља имају погубне последице по блискост људи, по квалитет заједнице и демократију чак и у многим европским градовима са дугом традицијом бриге о благостању свих грађана, отворености и партиципативног одлучивања. Стога концепт ограђеног насеља не би требало препоручити као добар и треба га мењати.

Бројни аутори деценијама указују да неолиберална држава и градске власти воде битку да њихови градови очувају и ојачају компаративне предности и остану водећи светски економски, финансијски, ИТ, услужни и уметнички центри глобализованог света, привлачећи развојне пројекте, капитал и високо развијену радну снагу. Економски развој и профит су апсолутни приоритети и према томе они обликују своје градове, па и стамбена насеља (Sassen; 2002; Neil, 1996).

Тако се у метрополитенском региону града Париза уз истраживачке, ИТ центре и постројења индустрије ИТ, машина визија, робота, авио-индустрије итд. праве елитна насеља за власнике, директоре, менаџере и високо образоване стручњаке у овом сектору. Чињеница да се део ограђених насеља оснива на аристократским поседима и здањима симболично одражава жељу светске елите да врати недодирљивост

²⁰ Кампања Џеремија Корбина (Jeremy Corbyn), вође британских лабуриста од 2015. до 2020, била је праћена оптужбама овог типа, које указују да је неолиберална идеологија ушла у агресивну фазу штитећи права капитала на „несметан рад” који често подразумева експлоатацију. Тако је у неолибералној економији присутна пракса угрожавања права запослених на осмочасовни радни дан, на минималне наднице, на дневни, годишњи одмор итд. Ови стандарди су дуго чувани у ЕУ, па су то били неки од главних разлога за одлуку да Британија напусти ЕУ – Брезит. Неолиберална друштва штите право на повећање профита по сваку цену, штитећи право на експлоатацију радника, експлоатацију других народа, право на разне видове отимања, по цену угрожавања квалитета живота људи у својим друштвима (осиромашење, премештање услед централизације, настанак сиромашних насеља и четврти) или расељавања и убијања грађана других земаља (ратови, интервенције, неоимперијализам). Примера има веома много: Ирак, Авганистан, Либија, Сирија, земље некадашње Југославије, Украјина итд. Сличан феномен је био видљив и током избора за председника САД 2016, када је кампања сјајног демократског кандидата Бернија Сандерса (Bernie Sanders), који је заговарао развој социјалдемократских институција које би унеле корекције у велике социјалне неједнакости у друштву, нападнута „снажном рафалном палбом” изузетно утицајних центара моћи и медија. Тај медијски линч је од њега правило издајника који заговара социјализам и који је „пријатељ Руса”, што је услед русофобије већ устаљено као једна од најтежих етикета. На тај начин Сандерс је брзо елиминисан иако би његове идеје европске социјалдемократије примењене на америчко друштво заиста ублажиле многе слабости и решиле горуће проблеме (сиромаштво, растуће социјалне разлике, прескупе школе и факултети, слаба заштита радника, ниске наднице, велики број бескућника итд.)

повлашћених као део феудалне традиције, културе и стила живота, чиме се поништавају демократске вредности друштва једнаких грађана.

У Лондону је, поред амбиције његовог даљег јачања као развојног и услужног центра, додатно јака потреба јачања и заштите Лондона као светског финансијског центра (City). Тако настају бројна елитна и ограђена стамбена насеља, уз давање бројних привилегија њиховим становницима (Butler, 2007. стр. 763, 769, 770, 772–777, Atkinson & Flint, 2004, стр. 875–892, Grant & Mittelsteadt, 2004, стр. 913–930). *Покреїћ Заузми Лондон* је указао на последице по судбину сиромашнијих или већине становника, на угрожавање јавних простора, инфраструктуре и озбиљно урушавање демократских капацитета. Деценијама истраживачи анализирају „богату” праксу центрафикације и расељавања сиромашних становника на периферију у процесима обнове многих делова овог града. И поред критика, градска власт остаје доследна овом концепту, шаљући тако поруку јавности да је развој и профит све. Ко не може да му допринесе, мора да се уклони на периферију или да оде из града (Lee & Butler, 2006).

Ирски градови су пример како по аутоматизму, укључивањем концепта ограђених насеља, долази до подвајања становника, како се урушава дух демократске заједнице у граду, како се насеља и становници раздвајају по богатству и како јаз између њих расте, уз очигледну маргинализацију, занемаривање, па и потцењивање осиромашених становника. Неолиберална економија ствара сиромашне, а власти развијају према њима анимозитет, презир, неповерење, па и непријатељство.

Ако бисмо будући развој града (и друштва у целини) желели да назовемо демократским и отвореним, тако да у њему сви грађани имају исте шансе за квалитетан живот (станованање такође), да активно утичу на обликовање простора, насеља и града у целини, онда нужно неолиберални концепт развоја друштва и градова и концепт ограђених стамбених насеља остају странпутица. Држава благостања са отвореним градом доступним за све и концептом мешовитог становања недвосмислено остаје далеко боља основа за одрживи развој, за афирмацију демократије и развој демократске заједнице задовољних и срећних грађана.

ЗАКЉУЧАК

Ограђена насеља су логична последица друштва са економијом високе концентрације капитала у глобализованом свету, где главну улогу имају мултинационалне корпорације и олигархијски капитал.²¹ Идеологија слабљена државе утиче на то да се велики део јавних послова преноси на приватне актере.²² Процес координације великог броја разноврсних актера и интереса који обавља јавни сектор постаје веома комплексан, често неразумљив за јавност и свакако није вредносно неутралан. У овим пословима заштита јавног интереса и јавног добра често бива потиснута, док агресивно јача афирмација групних интереса носилаца моћи и власника капитала (Robinson, 2015, стр. 38). Демократија нужно слаби.

²¹ Многи аутори ово доба називају постфордистичком индустријализацијом.

²² Држава дух (*hollow state*) иде скупа са концептом нове јавне управе у којој се често користе јавно приватна партнерства (*public private partnership*) као важан инструмент реализације јавних пројеката и пружања јавних услуга.

Идеологија неолибералног капитализма се афирмише на свим пољима, па и у области просторног планирања и становања. Афирмише се уживање у приватном поседу, обезбеђење заштите и сигурности, значај контроле станара над насељем и станом, који се првенствено види као капитал коме расте цена. Капија на ограђеном насељу је симбол ексклузивитета, луксуза, сигурности и посебног пакета услуга, а са друге стране је препрека мање срећним (сиромашнијим) грађанима да чак и приђу овом простору (Robinson, 2015, str. 37).

Овај амерички стамбени концепт је извезен у многе земље света, где је прихваћен јер се одлично уклапа са вредностима глобалног, неолибералног капитализма. Последице по демократију градова и заједница су погубне.

Snežana S. Đorđević¹
University of Belgrade, Faculty of Political Sciences,
Political Department
Belgrade (Serbia)

GATED COMMUNITIES IN EUROPE – FASHIONABILITY OR A SOCIAL CHALLENGE?²

(Translation *In Extenso*)

Abstract: This paper deals with the poorly researched concept of fenced settlements (housing policy), which was developed in the USA in the middle of the 20th century, but has recently been particularly affirmed in neo-liberal society, all over the world. Walled settlements also exist in social-democratic Europe, and the article studies the consequences of applying this concept, i.e. the influence of fenced settlements on the democratic spirit of the city and the democratic and development potential of the city, on the example of cities in Europe (France, Britain and Ireland) with lessons learned.

Gated settlements have a number of negative effects on the community. For the needs of fenced communities, authorities often privatize roads, public spaces, and access to remaining public areas, to the detriment of the majority of residents, for whom entire complexes in the city remain inaccessible. This creates numerous social and spatial injustices, which actively undermines the democratic capacity of the city. These processes are in conflict with the democratic concept of the open city and the model of mixed housing, cultivated during the welfare state.

The article relies on the analyses of existing research and studies of fenced settlements in the world through indicative examples and case studies (content analysis, synthesis, generalization, comparison). Statistical methods, analysis of regulatory changes, interviews and surveys of tenants, development managers, politicians and officials were often used in these studies. The comparative method in this paper compares the similarities and differences of fenced settlements in various countries, which is the basis for conclusions and recommendations for optimal housing policy and urban development (synthesis).

The article introduces this challenging topic into the debate space of political and social sciences (field of urban studies), presents the existing consequences, and through

¹ sneska152@gmail.com

² The paper was written within the scientific-research activity supported by the funds of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia according to Agreement No. 451-03-68/2022-14, signed with the Faculty of Political Sciences.

comparison allows us to synthetically arrive at recommendations for choosing the optimal housing policy (learning from experience).

Keywords: gated communities (settlements), social segregation and poverty, democratic spirit and capacities of city, endangered public spaces, privatization

INTRODUCTION

Gated settlements as well as walled cities were a feature of settlements in ancient and medieval times. In the age of capitalism, some forms of protection and division have been preserved, usually in terms of wealth - rich or poor neighbourhoods in the city. Sometimes in a city of great inequalities and conflicts, some kind of fence remains for security reasons. A good example is Berlin as a divided city between two political systems and two states, then long throughout history until the middle of the 20th century, Jerusalem was a divided city according to religious affiliation (Jews, Muslims, and Christians), etc. (Bagaeen & Uduku, 2010).

However, in a time of welfare state based on social democratic values, the principle of an open city that welcomes newcomers and is accessible to all is also affirmed. It is complemented by the concept of mixed housing, which means that citizens of various social groups live together in the same buildings and neighbourhoods. It has a good effect on getting to know people, better mutual understanding, and it strengthens the democratic community in the city and thus society in general.

The neoliberal society, however, seriously deepens the wealth gap between the people (a large part of the middle class is impoverished) and the reduction of public service benefits objectively lowers the quality of life of most citizens, which again encourages the social division of the city's inhabitants (Neil, 1996; Neil & Neil, S. & Williams P. 2007; Ward, 2014).

The availability of good quality housing is of great importance for every individual, in addition to education, employment and health. This area requires the active commitment of the authorities (state and local authorities) and welfare society procured a huge number of good public housing for citizens, engaging wide scope of resources for this aim. Neoliberal society on the other hand, transfers these affairs from the public to the private sector and each person should buy or rent a housing on the market for himself. The transition to a neoliberal concept of urban planning and housing directly causes major problems for vulnerable social groups in cities all over the planet (Glasze, 2005) Traces of these problems and social, spatial injustices are visible in the cities of developed European countries (poor quality of housing, growing number of homeless people) and less developed countries are in an even worse condition, if they follow this neoliberal concept. They are often advised or asked to follow this concept, for the rationality of public sector spending.

Gated communities in this context represent an additional irritation for most citizens because in addition to the troubles they have (poor quality of housing); they are also deprived of access to various parts of the city because of their poverty and suspicion of possible criminal acts. This practice destroys democratic concept of open city (Lefebvre, 1996), vulnerable population develop a sense of animosity towards the order, values and ideology of the city government and society in general, together with strong feeling of hostility and hatred between the inhabitants of the city.

THEORETICAL FRAMEWORK

In recent literature, there are more and more justifications for the existence of gated communities housing concept, but the list of good sides of this concept is expanding, and objections are becoming rarer or non-existent. Additionally, a new social gated settlement movement is emerging that approves and glorifies networks of closed gated settlements as examples of good urbanism (Bagaean & Uduku, 2010, Bagaean, 2015). Such interpretations are a certain sign of getting used to the great social differences in society, increased doubts about the possibility of a pleasant and safe coexistence of citizens and reconciliation with the situation that the city cannot solve the issue of inequality, injustice and crime in society (Glasze, Webster, Frantz, 2006; Low, 2003; McKenzie E. 2006). These difficulties and weaknesses should therefore be fenced off, marginalized and removed from view. This way of thinking overlooks the need to change the system because cosmetics or physical fencing of the community only deepens the problems. By a similar principle, cities in the USA, where this concept originated, have for decades rather unsuccessfully fought against ghettos, displacing poor ghetto citizens throughout the city. Those relocations did not yield any results. The only successful way to remove the ghetto was to solve the cause of the problem: helping poor citizens to retrain and find job, arranging settlements (good quality of houses and apartments), providing good quality of services: school, kindergarten, health centre, supply and police protection, in order to suppress the crime that flourished in the ghetto as the main “economic activity”. In order for this settlement to be sustainable, the city had to take care of it (maintenance) and provide support packages for the future, if there is a need for it (Đorđević, 1998; Peterson, 1985).

In contrast, the European social-democratic concept of development of society and cities provided greater equality to citizens and greater assistance to the poor, and European cities rightly bear the label of democratically organized ones. The neoliberal housing policy in European cities brings the same type of problems that exist in the USA: the growth of the number of poor citizens, poor availability of housing for citizens (the problem of poor and too expensive housing) and the growth of the number of homeless people.

Gentrification is regular practice - poor citizens displace from their settlements to the periphery in even worse conditions, and arrange these spaces for exclusive rich housing, for business, commerce and tourist attractions (Janoschka & Salinas, 2013; Lees, Shin, Lopez-Morales, 2016; Renau & Martin, 2015).

Gated settlements, as a product of the logic of suppressing, gating the problem and its further deepening, are not a good model of housing. In a well-organized democratic society without too many social differences (Dupuis & Dixon, 2010) this type of settlement would not be controversial in itself. Good example are gated settlements in New Zealand, which are not based on the separation of inhabitants. However, in today's deeply divided neoliberal society, this concept remains a truly problematic phenomenon.

COMPARATIVE ANALYSIS OF FENCED SETTLEMENTS AND MOVEMENTS IN EUROPEAN CITIES (FRANCE, IRELAND, BRITAIN)

France

A number of French authors have dealt with gated communities in their cities, especially in Paris and its metropolitan region – Île-de-France. They noticed numerous examples of gated settlements with or without guards and cameras. Several such settlements were analyzed, pointing out the specificity of each of them in terms of origin, social structure of the inhabitants (professional, age, wealth), their needs, lifestyle and the resulting relations in the settlement itself. Sometimes the phenomena of further gating of the space next to the settlement and the consequences it has for other citizens are followed. Here we will show several such settlements: Montretout, Villa Montmorency and Villa des Gravilliers, then the closed settlements of Sigri, Val de Bièvre next to Parc Ratel and the fenced settlement of Parc de la Martiniere. We will point to the reasons for their establishment, quality of life in the settlement and consequences for other citizens.

Montretout settlement is located in the western part of Paris called Saint-Claude on the banks of the Seine. In history, this area was part of the royal estate, with buildings for the guard and officers who guarded the property. With the abolition of the monarchy, the property was sold in order to make an elite settlement on the splendid place, with a beautiful view of the river Seine (1832). The future owners of the apartments immediately established the Assembly of apartment owners³, which becomes the co-owner of this space.

Initially, the construction of 37 housing units is planned, and the regulations prohibit any business activity and the construction of cafes or dance halls in this area. In 1932, it was further forbidden to split any plot in this area (1000 m²) and any other construction, and today there are 50 exclusive housing units with a total of 400 inhabitants. This settlement was gated from the very beginning, had its paid guards and remained inaccessible to other citizens.

In recent times, a conflict has arisen when the inhabitants of the settlement demanded the installation of cameras for protection and better control of space. One of the tenants, right-wing politician Jean-Marie Le Pen is a constant target of interest of journalists and TV reporters, and the installation of cameras was required from city authority. However, this request was rejected as inadmissible, explaining that the recording of the public space of the street, square, public traffic, as well as citizens could not be approved for the needs of private interest (Le Goix & Callen, 2010, pp. 95-96)⁴ (See [Figure 1](#)).

Villa Montmorency⁵ is located on a gated aristocratic estate in the 16th district, in the northwestern part of Paris. In 1853, it was renovated through the construction of 120 luxury-housing units on a large property. The settlement was gated from the very beginning

³ *L'Assemblée Syndicale des Propriétaires*

⁴ In Paris, studies were conducted in the 1970s and, at the time of the welfare state, there were as many as 1,500 gated settlements, villas and private streets governed by the assemblies of apartment owners.

⁵ Two last owners were Countess Montmorency and Countess de Boufflers.

and had its paid guards (Le Goix & Callen, 2010, p. 96; Pincon & Pincon-Charlot, 1994, 2001) (See Figure 2).

An interesting example is the gated community Villa des Gravilliers, built for factory workers in 1897. This bold construction endeavour was inspired by the works of utopian socialism, which advocated for the rights of workers in all fields (better working conditions, salaries, vacations and certainly better and more affordable housing) as well as the concept of the garden city (See Figure 3) The realization of this project was made possible by the policy of giving favourable loans, and this construction practice continued in the 19th century.

In France, the process of gating settlements is somewhat specific due to a different tradition and arrangement (aristocratic in the past and social-democratic⁶ during the 20th century) than in the United States, for example, but the consequences again lead to a similar social situation. The law regulates that if a gated settlement is located on the banks of a river, lake, sea or exits to other public spaces such as parks, picnic areas, the settlement must provide other residents of the city with access to those public spaces. A large part of these settlements is located on parts of former aristocratic estates, forests and hunting areas, so this solution is important.

However, the law also allows for certain derogations, when the court approve restrictions on the general availability of some areas for 10 years, with the possibility of extending those restrictions. Numerous examples show us that it is a common practice to close streets and reduce access to public areas for other citizens. Indicative examples are the practice of gated settlements in the Sigri area located 20 km south of central Paris. The first example is the settlement of Val de Bièvre⁷ next to Park Ratel, which has been renovated. Citizens of the neighbouring settlements come directly along the street that goes in the middle of the gated settlement.⁸ Residents of this gated settlement are closing the street and the regional court was confirming their right to close the passage because “the street is being treated as an extension of their private yards.” Other citizens are completely prevented from using the park space, which thus actually becomes private.

Another example is the gated settlement of Parc de la Martiniere⁹, also located on the banks of the Bièvre River. The residents of this settlement have closed the beautiful passage to the park that stretches along the bank, although it is a public road and the court approves their decision as legal. Other citizens can reach the park bypassing this settlement, by driving through congested streets (Le Goix & Callen, 2010, pp. 102, 104, 105).

Gated communities in France are sustainable and fit perfectly into the system of small municipalities.¹⁰ Empirical research shows that the tenants are rich people and they choose to live in a gated community because of the idyllic, rural way of life, security and value

⁶ By social-democratic tradition, we mean a developed welfare state, which prioritizes the quality of life of citizens as a certain contrast to the liberal concept (USA) in which profit, market efficiency and effectiveness always remain a priority.

⁷ After the Bièvre River

⁸ The street is public and divides the settlement into two parts.

⁹ This settlement has only eight residential units.

¹⁰ France has about 37,000 municipalities that are quite small (the smallest in Europe) with 1,700 inhabitants on average (usually from 500 to 2,000 inhabitants). The gated settlements are somehow naturally formed as self-government residential units.

of property, which is also a form of good capital investment and ensuring safety for the family. They are attracted by the good landscaping and design of the resort, good quality services and entertainment.¹¹ An important motive is the richness of social networks in the settlement, acquaintances, closeness of relatives and friends as well as the proximity of well-paid jobs - very important for educated professionals.

The plants of new IT factories, headquarters of financial institutions, plants of the aero industry, robot factories, scientific research parks¹², etc. are located in the vicinity.⁹ Empirical research shows that tenants are very socially engaged and participate in the governing bodies of the settlement.

In this context, the only problem for society remains the existence of great inequality and quality of life of other citizens who are excluded from such a pleasant environment and deprived of a similar quality of life in their settlements (Charmes, 2005, 2007; Le Goix & Callen, 2010, 107-111).

Ireland

Ireland, like many countries, has adopted the concept of gated settlements and new settlements of this type are often built, always for rich and influential people. City authorities are eager to raise comfort and respond to all the wishes of this population. A common symbol of this urban space are the signs: “private”, “tenants only”, “access is not allowed”, etc. Therefore, researchers in Ireland have been quite focused on the privatization of public space and the fencing of various spaces along these settlements, and finally on the consequences of this process on the quality of life of other city residents (spatial injustice)¹³ (Kenna, Linehan, Brady, Hall, 2015, pp. 114-118).

Neoliberal society and the state have similar characteristics in this country as in other states. Unfortunately, there is a practice of criminalizing poor people, the homeless and young people who have no perspective and their subculture of rebellion against such a system or lifestyle and entertainment are considered problematic. In this context, the term anti-social behaviour is adopted, and used by politicians, centres of power and certainly a richer social class in order to justify fencing and reducing the opportunities to meet with these social groups.

The study identified close to 600 interventions of this type in Ireland’s largest cities and almost 80% of them are the closure of access roads to promenades, parks and other public areas. In addition, gates and obstacles in various places additionally enclose large spaces for other citizens. (see [Table 1](#)).

Citizens can most frequently use some congested and not very attractive surrounding roads, to approach the riverbank, ocean, promenade or park. Often, residents have to make

¹¹ One of those manifestations is Strawberry Celebration Days in the settlement Val de Bièvre.

¹² In the vicinity of the settlement Val de Bièvre, in the north, there is Clamart, the centre of aviation industry, automation, robots and information technologies. There is also Saclay, the nuclear research centre, and Orsay, the university scientific park. In the south, there is Yvelines, famous for its research centre.

¹³ In the period from 2000 to 2011, there were many above-mentioned interventions in the space in Ireland, in the form of closing public areas and, in particular, access roads.

a much longer way on the everyday house-work-house relation, due to the fenced spaces, which is both more expensive and exhausting. The city authorities allow all these changes without any consultation with the community, nor do they deal with the problems that have arisen for most residents, which develops in citizens a sense that they are second-class citizens, irrelevant to city authorities (Kenna et al, 2015, pp. 122–123).

The authors especially follow the experiences of the cities of Dublin and Cork, which have the largest number of gated and fenced spaces, which offer richer material for research. See a map of Ireland ([Figure 4](#)) with the largest cities located most often on the shores of the Irish, Celtic Seas, or Atlantic Oceans.

Empirical research¹⁴ and analyses of the data collected show that the process of closing access and roads has always been approved by municipal assemblies for several reasons. The most common reason is the danger of anti-social behaviour in the neighbourhood. It turned out that if the applicants only use that slogan in the request; the positive decision would be automatically supported. These decisions were made without any evidence or given examples of endangerment of the settlement or house, and in fact, most frequently there were no such evidence at all. The other two reasons are also quite of general nature: a request for further development of the settlement or for the purpose of prohibiting the access of vehicles to a given area.

These examples are indicative because they show the dominance of rich and influential people, who have the power to support politicians or jeopardize their careers, which was obviously crucial for a positive response of city representatives to the requests of the residents of these settlements. The space of the city is arranged according to their needs, and other citizens pay with their limited and difficult movement through the city, the price of increasing the comfort of the gated settlements (Kenna et al, 2015, pp. 126–127).

Great Britain – social movement Occupy London

Occupy London is a social movement, created in London in 2011. The movement was open to all citizens who share these ideas. It was inspired by the Movement called Occupy Wall Street from New York as a response to the great social injustices that bothered citizens.¹⁵

The Occupy London movement also was attracted by the financial district in London, but was dominantly focused on the problem of reducing public space in the city.¹⁶ They were occupied with urban policy that pushed poorer citizens from the city centre to the periphery, with the increasingly visible process of gating¹³ that suppressed all forms of

¹⁴ The minutes from the sessions of the assembly and its working bodies were analyzed, the council members and the experts who participated in decision-making were interviewed.

¹⁵ Namely, the banking sector in the USA as the main culprit for the 2008 crisis, which then spread throughout the world, instead of paying for the part of the incurred damage (with companies going bankrupt, people losing their houses or pension funds, and then becoming poor and homeless), was actually protected against losses by numerous laws and continued functioning more or less as before (with minor corrections). The Occupy Wall Street followers demanded the identification of the culprits by their names, as well as holding them liable. In Island, for example, the bankers were held liable for the omissions and errors and sentenced to prison.

¹⁶ Buildings, streets, as well as areas that were formerly public became private.

community and democratic content, decreasing quality of lives of most citizens. The movement was a rebellion against elitist political institutions that protected big capital and oligarchic interests, without taking into account the needs and interests of the majority of citizens, which actively undermines democracy¹⁷ (Robinson, 2015, p.41).

The movement created a camp by locating itself in the City as the world's financial centre and the richest municipality.¹⁸ The movement thus brought to the surface numerous anomalies of which the citizens of London and Britain were often unaware (Robinson, 2015, p. 40). The first location of the camp was in Pater Nostri Square, but they did not stay there for long because it turned out that the square had been sold so that it was no longer a public but private area. The police intervened, pointing the members of the movement to the law and the right to protection of personal property. The movement changes location and goes to the yard of St. Paul's Cathedral. This act provoked great reactions from the clergy and divisions among them: should the movement be left there or not? At first, they complained that they were hindering the entry of believers into the church (which was not true at all), but later they pointed out that the number of tourist tours around the cathedral is decreasing that negatively affect their earnings. This was the basis for debates about how the church as a spiritual organization became sacred, guided primarily by its short-term financial interest and ignoring the movement's efforts to protect the common good and resist injustice (Odiš, 2013; Nyong'o, 2012, p. 137).

The movement points to the inability of the national economy to build and mobilize capital on important topics, but it is already becoming clear that wealth is gained outside the country, through various robberies and military interventions. Various unused buildings have been mapped in the city, such as schools, courts that have been abandoned because impoverished citizens have left an overpriced part of the city. These empty institutions were a symbol of the weakness of the economic and political system as well as the indifference of public institutions for which these processes do not pose any problem. The city authorities quickly "solved the problem" by demolishing these buildings, which unpleasantly reminded of the former users who were driven away by poverty (Robinson, 2015, p. 42).

The movement mapped public places and facilities in the city that are important for meetings and socializing of citizens, but which are endangered, neglected, poorly or not at all maintained, asking the city to take care of it. However, neoliberal city leaders see a solution in transferring the obligation to maintain the public good to private individuals, regardless of what they do with it. Through the activities of the movement, it became clear that the only solution could be found by changing this system, ideology and values. Instead of a fence and a closed door, the members of the movement affirmed openness and transparency in all possible ways. An open general assembly was established, which publicly illuminated the problems and injustices in the city and affirmed their joint solution (participative decision-making). The movement sparked important debates, encouraged citizens to fight for other values and made some impact on the political scene. However,

¹⁷ This form of government is, objectively speaking, plutocracy – the power of the rich.

¹⁸ The City is a municipality with a special status in comparison to other London municipalities: large banks have the voting right and make decisions of public importance to this municipality, with the medieval principle of secret voting. They have a special access to the British Parliament and the right to autonomous control of their own police (a city within the city).

the movement distanced itself from the label that they are for direct democracy, due to the great aggression that is falling on everything that resembles social democracy in British society, calling it a socialist specter¹⁹ (Odiš, 2013; Robinson, 2015, p. 43).

RESULTS AND DISCUSSION

The concept of a gated settlement divides citizens according to wealth, deepens the existing gap and undermines the democratic capacities of the community in the city. There are numerous examples in the world and in European cities that confirm this. Gated settlements have disastrous consequences for the closeness of people, for the quality of the community and democracy, even in many European cities with a long tradition of caring for the well-being of all citizens, openness and participatory decision-making. Therefore, the concept of a gated settlement should not be recommended as good and should be changed.

Numerous authors have pointed out for decades that the neoliberal state and city authorities are fighting for their cities to preserve and strengthen their comparative advantages and remain the world's leading economic, financial, IT, service and artistic centres of the globalized world, attracting development projects, capital and a highly developed workforce. Economic development and profit are absolute priorities and accordingly they shape their cities and residential areas (Sassen, 2002; Neill, 1996).

Thus, in the metropolitan region of the city of Paris, in addition to research, IT centres and facilities of the IT industry, machine vision, robots, the aviation industry, etc. they make elite settlements for owners, directors, managers and highly educated professionals in this sector. The fact that part of the fenced settlements is founded on aristocratic estates and buildings symbolically reflects the desire of the world elite to restore the untouchability of the privileged as part of the feudal tradition, culture and lifestyle, thereby cancelling the democratic values of a society of equal citizens.

¹⁹ The campaign of Jeremy Corbyn, the British Labour leader from 2015 to 2020, was accompanied by accusations of this type, indicating that the neoliberal ideology entered its aggressive stage by protecting the rights of capital to “unobstructed work”, which often involved exploitation. Therefore, in neoliberal economy, there is a practice of affecting the employees’ right to eight-hour day at work, minimum wages, daily of annual holiday etc. These standards were maintained in the EU for a long time, and those were some of the key reasons for Britain’s decision to leave the EU – Brexit. Neoliberal societies protect the right to increase profit at all costs, defending the right to endanger the quality of life of the people in their societies (impoverishment, relocation due to gentrification, formation of poor settlements and quarters) or displacement and killing citizens of other countries (wars., interventions, neoimperialism). There are numerous examples: Iraq, Afghanistan, Libya, Syria, former Yugoslav republics, Ukraine etc. A similar phenomenon was recorded during the US presidential campaign in 2016, when the campaign of Bernie Sanders, excellent democratic candidate who advocated the development of social-democratic institutions for the purpose of correcting huge social inequalities, became the target of “strong burst fire” of extremely influential power centres and media. The media lynch made him a traitor who was in favour of socialism and a “Russian friend”, which is established as one of the worst labels due to Russophobia. In that way, Sanders was soon eliminated although his ideas of European social-democracy applied to the American society would definitely have alleviated many weaknesses and solved burning problems (poverty, increasing social differences, excessively expensive schools and colleges, poor worker protection, low wages, a large number of the homeless etc.).

In London, besides the ambition of its further strengthening as a development and service world centre, there is an additional strong need to strengthen and protect London as a world financial centre (City). This is how numerous elite and gated settlements are created, with numerous privileges granted to their residents (Butler, 2007, pp. 763, 769, 770, 772–777; Atkinson & Flint, 2004, pp. 875–892; Grant & Mittelsteadt, 2004, pp. 913–930). The Occupy London movement pointed to the consequences for the fate of the poor or the majority of residents, the endangerment of public spaces, infrastructure and the serious collapse of democratic capacities. For decades, researchers have been analyzing the “rich” practice of gentrification and displacement of poor residents to the periphery of city, in the process of rebuilding many parts of this city. Despite the criticism, the city government remains consistent with this concept, thus sending a message to the public that development and profit are everything. Those who cannot contribute to it, must move to the outskirts or leave the city (Lee & Butler, 2006).

Irish cities are good example of how automatically, with the inclusion of the concept of gated settlements, there is a division of residents, how the spirit of democratic communities in the city collapses, how settlements and residents are separated by wealth and how the gap between them grows, with obvious marginalization, neglect and even underestimation of impoverished inhabitants. The neoliberal economy creates the poor, and the authorities develop animosity, contempt, mistrust and even hostility towards them.

If we wished to call the future development of the city (and society as a whole) democratic and open, so that all citizens have the same chances for a quality life (housing as well), to actively influence the shaping of space, settlements and the city as a whole, then necessarily the neoliberal concept of the development of society and cities, as well as the concept of gated settlements, remain a side track. The welfare state, with an open city accessible to all and the concept of mixed housing, unequivocally remains a far better basis for sustainable development, for the affirmation of democracy and the development of a democratic community of satisfied and happy citizens.

CONCLUSION

Gated settlements are a logical consequence of a society with an economy of high concentration of capital in a globalized world, where multinational corporations and oligarchic capital play a major role²⁰. The ideology of weakening the state (hollow state), influences the transfer of a large part of public affairs to private actors²¹. The process of coordination of a large number of diverse actors and interests, performed by the public sector, becomes very complex, often incomprehensible to the public and is certainly not value-neutral. In these affairs, the protection of the public interest and the public good is often suppressed, while the affirmation of the group interests of power holders and capital owners is aggressively strengthened (Robinson, 2015, p. 38). Democracy necessarily weakens.

²⁰ This era is called post-Fordism industrialization by many authors.

²¹ The *hollow state* goes together with the concept of new public administration, which often uses public private partnerships as an important instrument of the implementation of public projects and provision of public services.

The ideology of neoliberal capitalism is affirmed in all fields, even in the field of spatial planning and housing. The enjoyment of private property, the provision of protection and security, the importance of tenants' control over the settlement and the apartment, which is primarily seen as a capital whose price is permanently rising, are affirmed as priority. The gate on the gated settlement is a symbol of exclusivity, luxury, security and a special package of services, and on the other hand, it is an obstacle for less happy (poorer) citizens even to approach this space (Robinson, 2015, p. 37).

This American housing concept has been exported to many countries around the world where it has been accepted because it fits perfectly with the values of global, neoliberal capitalism. The consequences for the democracy of cities and communities are disastrous.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Atkinson, R, Flint, J. (2004). Fortress UK? Gated Communities, the Spatial Revolt of the Elites and Time - Space Trajectories of Segregation, *Housing Studies* 19.6, 875–892. doi: [10.1080/0267303042000293982](https://doi.org/10.1080/0267303042000293982).
- Bagaen, S. & Uduku, O. (Eds., 2015). *Beyond Gated Communities*, London, New York: Earthscan by Routledge.
- Bagaen, S. (2015). Beyond Gated Communities – Urban Gating, soft Boundaries and Networks of Influence and Affluence. In: Bagaen, S. & Uduku, O. (eds.) *Beyond Gated Communities* (9–25). London, New York: Earthscan by Routledge.
- Bagaen, S. & Uduku, O. (Eds.). (2010). *Gated Communities – Social Sustainability in Contemporary and Historical Gated Developments*. London and Washington DC: Earthscan.
- Bridge, G., Butler, T., Le Gales, P. (2014). Power Relations and Social Mix in Metropolitan Neighbourhoods in North America and Europe: Moving Beyond Gentrification? *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 38.4, July 2014, 1133–41. doi: [10.1111/1468-2427.12125](https://doi.org/10.1111/1468-2427.12125).
- Butler, Tim (2007). Re-urbanizing London Docklands: Gentrification, Suburbanization or New Urbanism? *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 31.4, 759–781. doi: [10.1111/j.1468-2427.2007.00758.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2007.00758.x).
- Dupuis, A., & Dixon J. (2010). Barriers and Boundaries: An Exploration of Gatedness in New Zealand. In Bagaen S. & Uduku O, (Eds.). *Gated Communities* (115-129). London, Washington DC: Earthscan.
- Đorđević, S. (1998). *Entrepreneurial City Management – City Manager Model*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Čigoja štampa. [In Serbian]
- Glasze, G. (2005). Some Reflections on the Economic and Political Organisation of Private Neighbourhoods, *Housing Studies*, 20/2, 221-233. doi: [10.1080/0267303042000331745](https://doi.org/10.1080/0267303042000331745)
- Glasze, G., Webster, C. & Frantz, K. (Eds). (2006). *Private Cities: Global and Local Perspectives*, London: Routledge & Taylor and Francis.
- Grant, J., Mittelsteadt, L. (2004). Types of Gated Communities, *Environment and Planning B: Planning and Design* 31, 913–930. doi: [10.1068/b3165](https://doi.org/10.1068/b3165).

- Janoschka, M. & Salinas, L. (2013). Gentrification in Spain and Latin America – A Critical Dialogue, *International Journal of Urban and Regional Research*. 38(4), p. 1234–1265. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12030>.
- Kenna, T., Linehan, D., Brady, W., Hall, J. (2015). Gating in urban Ireland. In: Samer Bagaeeen, Ola Uduku, *Beyond Gated Communities* (Eds.) London, New York: Earthscan by Routledge.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on Cities*. Oxford, UK Blackwell Publishing.
- Le Goix, R., & Callen, D., (2010). Production and Social Sustainability of Private Enclaves in Suburban Landscapes – French and US Long Term Emergence of Gated Communities and Private Streets. In: Bagaeeen, S. & Uduku, O. (Eds.). *Gated Communities*. (93–114). London, Washington DC: Earthscan.
- Lees, L., Shin, N. B., Lopez-Morales, E. (2016). *Planetary Gentrification*. Malden, MA, USA: Polity Press.
- Lee, L., Butler, T. (2006). Super-gentrification in Barnsbury, London – Globalization and Gentrifying Elites at the Neighbourhood Level, *Transactions of the Institute of British Geographers* NS31 467–487 2006, Royal Geographical Society, Journal compilation, pp. 467–487. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2006.00220.x>.
- Low, S. (2003). *Behind the Gates: Life, Security and the Pursuit of Happiness in Fortress America*, New York, NY: Routledge.
- McKenzie, E. (2006). The Dynamics of Privatopia: Private Residential Governance in the USA. In: Glasze, G., Webster, C., & Frantz, K. (Eds.). *Private Cities: Global and Local Perspectives*. (142–152). London: Routledge & Taylor and Francis.
- MacLeod, G. (2014). Walling the City. In: Paddison Ronan & McCann, Eugen (Eds.), *Cities and Social Change – Encounters with Contemporary Urbanism* (130–147). Los Angeles, London: Sage.
- Neil, S. (1996). *The New Urban Frontier – Gentrification and Revanchist City*, London, UK: Routledge.
- Neil, S. & Williams, P. (Eds.). (2007). *Gentrification of the City*. New York, NY: Routledge.
- Nyong'o, T. (2012). The Scene of Occupation, *TDR: The Drama Review*, Vol. 56, No. 4: 136–149. doi: https://doi.org/10.1162/DRAM_a_00219.
- Odih, P. (2013). *Visual Media and Culture of 'Occupy'*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Peterson, P. (Ed.) (1985). *The New Urban Reality*. New York: Brookings Institution Press.
- Renau, L. R. & Martin, L. L. (2015). Peterson, P. (Ed). (1985). *The New Urban Reality – the Dark Side of a Trendy Neighbourhood: Gentrification and Dispossession in Russafa, the “Valencian Soho.”* In: Conflict in the City – Contested Urban Spaces and Local Democracy (147–163). Berlin: JOVIS Verlag GmbH.
- Robinson, S. P. (2015). Gated Communities in a Changing Geopolitical Landscape – an Exploratory Genealogy of Occupy London. In: Bagaeeen, S. & Uduku, O. (Eds.). *Gated Communities*. (26–48). London, Washington DC: Earthscan.
- Sassen, S. (2002). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press.
- Ward, K. (2014). Splintered Governance: Urban Politics in the Twenty-First Century. In: Davidson Mark & Martin Deborah. *Urban Politics – Critical Approaches*. London: Sage.

APPENDIX/ПРИЛОГ

← НАЗАД

← BACK

Слика 1. Сен Монтрету
/ Figure 1. St. Montretout

Извор / Source: <https://www.prestigeproperty.co.uk/for-sale/europe/france/properties/paris--ile--de--france/yvelines-78/north-west-of-paris/>

← НАЗАД

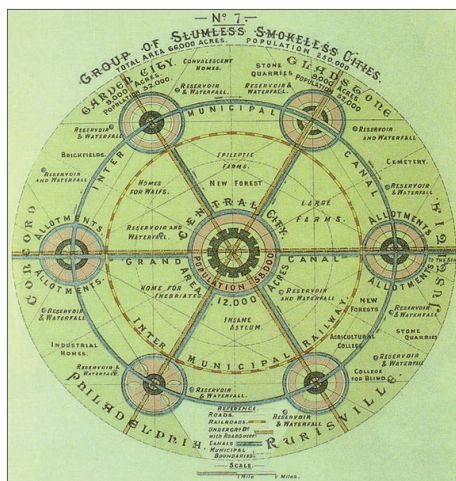
← BACK

Слика 2. Вила Монморенси
/ Figure 2. Villa Montmorency

Извор/Source: <https://www.google.com/search?q=Villa+Montmorency+Paris&tbm, Magazines Belles Demeures.>

← НАЗАД

← BACK

Слика 3. Графички приказ концепта града баште (Ебенизер Хауард)
/ Figure 3. Graphic presentation of the Garden City concept (Ebenezer Howard)

Извор/Source: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Garden_City_Concept_by_Howard.jpg

Табела 1. Број оцраћених прилаза јавним просторима (одобрени од општинских скупштина: 2000–2011) / Table 1: Number of gated roads leading to public areas (approved by municipal assemblies: 2000–2011)

Градови / Cities	Број затворених прилаза и путева
1. Даблин / Dublin	260
2. Корк / Cork	78
3. Фингал / Fingal	72
4. Јужни Даблин / South Dublin	64
5. Дан / Dun	43
Сви градови / All cities ²²	576

← НАЗАД

← BACK

Извор: аутор прерадио према: Kenna, T., Linehan, D., Brady, W. and Hall, J. (2015, стр. 120) / Source: Redesigned by the author according: Kenna T., Linehan, D., Brady, W. and Hall, J. (2015, p. 120)

← НАЗАД

← BACK

Слика 4. Градови Ирске
/ Figure 4. Irish cities

Извор/Source: <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0:Еi-map.png> приступљено 15.06.2022.

²² Остали градови из узорка су: Голвеј, Лимерик, Вотерфорд и Лири-Ратдаун. / Other cities from the sample are Galway City, Limerick City, Waterford City and Laoghaire-Rathdown